

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. V. De Causalitate præmissarum in conclusionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

ligi nisi in vocibus externis, seu in externâ argumentatione.

Ultimò obijciat: Electio non terminatur intrinsecè ad bonitatem finis, ergo nec conclusio ad obiectum præmissarum. Falsum. Antecedens, (de quo, dum de Voluntate agetur, dicemus) & consequentia mala: quia etsi voluntas posset præcisè amare bonitatem medij, quamvis tunc proponeretur bonitas finis; non tamen inde liceret inferre, etiam intellectui posse per conclusionem assentiri soli obiecto conclusionis, sicut obiecto præmissarum. Disparitas est clara: nam voluntas, utpote quæ est potentia libera, non amat necessariò omnia quæ ei proponuntur; intellectus verò, quia potentia necessaria, necessariò assentitur obiecto clarè proposito, & cum per præmissas (ut ostensum est, & tu fatearis) clarè proponantur intellectui extrema conclusionis unita cum medio, non potest non illis assentiri propter eam connexionem, licet posset voluntas amare medium, quin intrinsecè amaret finem per illum eundem actum. Alia obiectio de maiori certitudine præmissarum expediatur facile à nobis Disputatione sequenti, Sectione 3.

SECTIO V.

De causalitate præmissarum in conclusionem.

Dvo sub hoc titulo possunt inquiri: Primum est, utrum requiratur coexistentia utriusque præmissæ in instanti conclusionis. Circa quod sit

57 Conclusio affirmatiua, quæ est communis inter omnes, & probatur facile: quia præmissæ concurrunt ad conclusionem vel formaliter, illuminando intellectum, vel efficiendo ipsam conclusionem; sed neutrum potest præstari à præmissis, nisi actu existant, ergo. Probatur Minor, quia sicut lux præcedens modò non potest illuminare formaliter, neque calor præcedens modò calefacere, quia causa formalis & efficiens requirunt existentiam ad causandum; ita similiter nec præmissæ poterunt illuminare intellectum, ut efficiat conclusionem, aut illam simul efficere, nisi actu coexistent; quia præcessisse in instanti antecedenti, est denominatio omnino extrinseca, quæ nihil prorsus iuvat ad cognoscendum formaliter in hoc instanti magis, quam si actu non extitisset.

58 Aduerte tamen, non requiri necessariò duas præmissas realiter distinctas (ut supra notauimus) si intellectus per vnicum actum cognosceret obiectum utriusque præmissæ, ille actus esset sufficiens ad inferendam conclusionem. Ratio est etiam supra data, quia idèò requiruntur duæ præmissæ, non quia duæ formaliter, sed quia per illas ostenditur duplex connexio medij cum extremis; quòd si hæc duplex connexio per vnicum actum ostendatur, redundant duæ.

Secundo potest inquiri, an assensus præmissarum producant physicè assensum conclusionis, an solum concurrant illuminando intellectum, eumque dirigendo eo modo, quo de Logica dixi Disputat. III. num. 36. in ordine ad alias scien-

tias. In hac difficultate communior & vera sententia est, assensus præmissarum solum concurrere formaliter & illuminatiuè. Probatur ratione factâ in simili de Logica loco citato, quia non sunt multiplicandi influxus sine necessitate; at, ut intellectus illuminetur per præmissas de connexionem extremorum cum medio, nullam habet necessitatè influxus actus physici præmissarum; non est ergo ponendus. Confirmatur à simili. Voluntas per solam propositionem obiecti absque concursu effectiuo cognitionis determinatur sufficienter ad amandum; ergo etiam intellectus per solam propositionem formalem connexionis extremorum cum medio sine concursu effectiuo illius propositionis, sufficienter determinabitur ad assensum conclusionis.

Dices, Præmissæ substituuntur loco speciei impressæ; sed hæc concurrunt efficienter ad cognitionem, ergo & præmissæ. Respondent nonnulli, negando consequentiam: cuius eam reddunt rationem, quòd species impressa non potest formaliter determinare intellectum ad cognitionem, sæpè enim etiam unita cum intellectu illum non determinat; ergo requiritur in specie impressâ alia determinatio distincta à formali, hæc autem est efficiens; præmissæ verò sufficienter determinant in genere causæ formalis illuminando. quòd vel inde patet, quia (ut dicitur statim) nequeunt esse in intellectu simul, quin inferant conclusionem.

Verùm hæc solutio non satisfacit; quia species impressa non requiritur (ut Disputatione IV. de Anima Sectione 2. fusè ostendam) ad determinandam indifferentiam intellectus; sed ad complendum illum in ratione potentis producere eam expressionem prædicatorum, quæ in cognitione continetur: ergo præter præmissas illuminantes, debet habere aliquod principium quod eam expressionem contineat, vel ipsa præmissæ debebunt concurrere efficienter. Confirmo: Vnde cumque id proueniat, certè intellectus se solo non est adequatè potens efficienter producere cognitionem (si enim hoc haberet, frustra concurreret cum illo species); ergo ad efficiendam conclusionem etiam indigebit concursu speciei, vel alterius suppletis eius vices. At per concursum formalem non suppletur virtus effectiua, ut per se patet; ergo vel debent etiam efficienter præmissæ concurrere, vel non suppleat defectum specierum. Idèò arbitror dicendum, debere etiam tunc concurrere actiuè speciem aliquam impressam conclusionis.

Sed hinc insurgit noua & grauis difficultas: Intellectus tunc non habet eam speciem de conclusione; suppono enim, eam veritatem nunquam antè ab ipso cognitam, sed tunc primò inferri ex eis præmissis; quomodo ergo poterit concurrere species quæ nondum est? Quòd si propterea dicas tunc produci ab ipsis præmissis speciem conclusionis, quæ species actiuè concurrat ad conclusionem; contra insurgam, quia frustra ponitur ea productio, & connaturalis tribuetur influxus ille actiuus ipsis præmissis. Si enim hæc continent speciem impressam, etiam continebunt virtutem actiuam ipsius speciei, & consequenter poterunt per se immediatè tam benè concurrere, quam ipsa species. Idèò aliter respondendo, probabilius esse, tunc concurrere spe-

ciem utriusque præmissæ; vtrique enim ea species continet virtualiter etiam actum conclusionis. Mouetur, quia actibus intellectus & voluntatis non tribuitur virtus physica productiua ariorum actuum, v. g. cognitio de Petro non potest physicè producere aliam sibi similem cognitionem, etiam si possit producere habitum, & speciem impressam, quæ rursus sint productiue cognitionis. Vnde non bene valet, præmissæ continent species, ergo possunt concurrere sicut & ipsa species: quemadmodum etiam non rectè infertur, præmissam esse productiuam alterius præmissæ sibi similis, eò quòd sit productiua speciei, & hæc rursus alterius præmissæ. Ratio à priori, quia sæpè effectus habet virtutem immediatè producendi aliquid, quæ virtus non est in causâ eius effectus, quod ex differentiâ specificâ propriâ ei conuenit.

Obiicies Secundò, Aristotelem 1. Poster. cap. 1. & 2. & 2. Physices text. 21. vbi docet, conclusionem effici à præmissis. Respondeo, *non effici* non sumi in omni rigore: aliquando enim tribuitur causæ formali, quia hæc licet non efficiat propriè, determinat tamen potentiam ad efficiendum, quâ etiam ratione explicat D. Thomas, si quando cum Aristotele docere videtur, conclusionem effici à præmissis.

SECTIO VI.

An assensus præmissarum necessitent ad assensum conclusionis.

63 **I**N hac difficultate duo includuntur: Primum, an necessitetur intellectus ex assensu præmissarum quoad speciem; ita ut non relinquatur in eo tunc virtus ad efficiendum assensum contrarium. Secundum, an etiam necessitetur quoad exercitium, ita ut non solum non possit elicere contrarium, seu dissentire, verum nec cessare ab assensu conclusionis. Pro quâ difficultate sit

PRIMA CONCLUSIO. Intellectus, positus assensibus præmissarum, necessitatur ad assensum conclusionis saltem quoad speciem, id est non potest elicere assensum contrarium. Hec est communis, & probatur facili: quia intellectus nequit dissentiri vero, & assentiri falso, ut tali euidenter proposito; sed per præmissas proponitur intellectui, ut euidenter verum, obiectum conclusionis, & eius contrarium ut euidenter falsum; ergo stantibus illis præmissis, non habet intellectus potentiam ad negandum obiectum conclusionis, & assentiendum opposito. Maior & consequentia sunt euidentes. Minor autem facili probatur, quia per præmissas proponuntur extrema conclusionis vnita cum medio, ergo per illas proponitur intellectui, ut euidens, connexio ipsorum extremorum inter se, & separatio ut euidenter falsa (quia quæ sunt eadem vni tertio, necessariò sunt eadem inter se); ergo per præmissas ita proponitur intellectui obiectum conclusionis, ut nequeat illi dissentire, sicut nequit voluntas odio habere obiectum quod illi proponitur bonum præcisè, & nullo modo ut malum: obiectum enim amoris est bonitas, & veritas est obiectum assensus; malitia autem obiectum odij, & falsitas obiectum dissensus. Hæc conclusio lo-

cum habet, non solum quando præmissæ in se sunt euidentes, sed quando, licet falsæ sint, vel solum probabiles in se, intellectui tamen euidentes apparent. Imò etiam si solum probabiles appareant, idem etiam dicendum est, dummodo ex eis sequatur euidenter conclusio, & semel illis assentiatur intellectus; quia non potest intellectus simul assentiri & dissentiri eidem obiecto, etiam si appareat solum probabiliter, quia probabilitas tantum conducit, ut possit assensum suspendere circa præmissas: si autem semel illis assentiatur, repugnat ut, stante eo assensu, simul eliciat dissensum circa illud conclusionis obiectum, quod est idem cum obiecto præmissarum; ergo si semel assentiatur præmissis, vel solum probabilibus, ex quibus tamen euidenter infertur conclusio, non poterit conclusioni dissentire; quia tunc proponitur intellectui euidenter obiectum conclusionis idem cum obiecto præmissarum; eidem autem cognito euidenter ut eidem, non potest simul intellectus assentiri & dissentiri.

SECUNDA CONCLUSIO. Neque quoad exercitium potest intellectus, supposito assensu præmissarum, ex quibus euidenter infertur conclusio, cessare ab assensu conclusionis. Hæc est communissima. Eam tenent D. Thomas, Aristoteles, Caietanus, Scotus, Durandus, Fonseca, & alij apud Conimbricenses in præfati cap. 1. quæst. 4. art. 4. quos & ipsi sequuntur. Eam probò: quia causa necessaria est illa, quæ, positis omnibus requisitis ad operandum, necessariò operatur, etiam quoad exercitium: sed intellectus est causa necessaria, & positis præmissis euidentibus ex quibus euidenter infertur conclusio, habet omnia requisita ad assentiendum conclusioni, ut omnes fatentur; ergo non potest non illi assentiri. Huic argumento possent respondere, qui contrariam tuerent sententiam, vnum ex prærequisitis intellectus ad assentiendum, esse licentiam voluntatis, seu consensum per actum: quo permittat intellectui assentiri, vel saltem per puram omissionem, sicut potentia locomotiva est quidem potentia necessaria, indiget tamen imperio voluntatis ad operandum. Vnde facili concedent, intellectum, positus omnibus requisitis ad operandum, non posse non operari; negabunt tamen inde inferri, positus assensibus præmissarum, teneri ad assentiendum, nisi voluntas consentiat; imò si hæc reclamet, intellectus tenebitur cessare ab assensu conclusionis. Nonnulli hanc solutionem impugnant, eò quòd voluntas non possit impedire potentiam necessariam, & habentem omnia prærequisita ad operandum. Sed hæc impugnatio non diruit quod aduersa pars erigit: supponit enim replica, ante imperium voluntatis intellectum esse completum, hoc autem negatur ab aduersariis, & in hoc totam vim solutionis constituunt: dicunt enim, vnum ex prærequisitis esse, ne voluntas impediatur. Ego dico, ratione naturali non posse solutionem hanc solidè rejici: si enim ille dicat, intellectum, sicut pendet ab aliis multis conditionibus physicis ad operandum, ita etiam pendere à licentia voluntatis, quæ in hoc repugnantia? aut quâ ratione naturali contrarium ei ostendatur? Sed adhuc non euadent, possunt enim aliter premi. Primò: nam ipsi, qui ponunt hanc dependentiam intellectus ab eâ conditione, incumbit vel experientia vel ratione eam